

Konference *Zvědavost, nostalgie, nutnost?* Brno, 23.–25. října 2019

Vědecký zájem o studium turismu vzrostl v etnologii a sociokulturní antropologii relativně nedávno. Ještě do 70. let 20. století spíše opomíjené téma je dnes možné považovat za prominentní a dynamicky se rozvíjející oblast výzkumu. Na tento trend reagovala v říjnu 2019 brněnská konference *Zvědavost, nostalgie, nutnost? Kulturně antropologické a etnologické pohledy na východní Evropu jako destinaci / Neugier, Nostalgie, Notwendigkeit? Kulturanthropologisch-volkskundliche Perspektiven auf das östliche Europa als Destination*, kterou uspořádal Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., (EÚ AV ČR) ve spolupráci s Odbornou komisí pro národopis vědecké rady Johanna Gottfrieda Herdera (Fachkommission für Volkskunde des Johann Gottfried Herder-Forschungsrats) a Moravským zemským muzeem v Brně. Pořadatelkám konference Janě Noskové z brněnského pracoviště EÚ AV ČR a Sarah Scholl-Schneider z Univerzity Johannes Gutenberg v Mohuči se podařilo zajistit jak mezinárodní účast, tak interdisciplinární charakter konference. V prostorách Dietrichsteinského paláce se společně sešli badatelé a badatelky ze šesti evropských zemí, zastupující různá výzkumná zaměření – evropskou etnologii, sociokulturní antropologii a historii. Oborová pestrost zajistila relativně široký tematický, časový i metodologický záběr konferenčních příspěvků,

jejichž společným jmenovatelem se stal geografický terén střední a východní Evropy sledovaný jak z historické perspektivy, tak v souvislosti se studiem aktuálních proměn, kterými tento region jakožto významná turistická destinace po roce 1989 prochází.

Program konference byl rozvržen do tří dnů a čtyř tematicky spřízněných sekcí bez ohledu na geografický prostor, o němž referující pojednávali, nebo prameny či metodologii, s nimiž pracovali. Každá ze sekcí tak nabídla zajímavou směsicí časových a geografických perspektiv a metodologických přístupů při nahlížení určité tematické oblasti v kontextu turismu. První sekce byla věnována turismu ve vztahu k národu, národním identitám a politikám. V úvodním referátu rakouská historička Eva Posch promýšlela roli turismu v procesu vytváření národních identit postsocialistických států. Na příkladu konkrétních turistických destinací a atrakcí ukázala, jak lze jejich prostřednictvím prosazovat mytologické a historické narativy příslušného národa. Zatímco domácí návštěvníci tímto způsobem stvrzují vlastní národní identitu, mezinárodní hosté se stávají multiplikátory národních diskurzů. Rovněž německá etnoložka Juliane Tiffert se zaměřila na instrumentalistický aspekt turismu, tentokrát v kontextu nacionálního socialismu. Posluchačky a posluchače seznámila s fungováním nacionálně

politických výchovných ústavů a jimi organizovanými zahraničními cestami do jihovýchodní Evropy za účelem šíření nacistické ideologie. První den konference byl uzavřen veřejnou přednáškou Konrada Köstlina z vídeňského Ústavu evropské etnologie, který analyzoval pojem „jazykový ostrov“, který získal svůj nacionální obsah v meziválečném období. Dobový nacionalistický diskurz rozebíral na příkladu „německého jazykového ostrova“ Gottschee (dnes slovinské Kočevje), kterému se již na konci 19. století věnoval pražský germanista Adolf Hauffen, a zamýšlel se nad možnými paralelami se současným populistickým diskurzem Brexitu.

Druhá sekce se orientovala na turismus vedený motivem nostalgie, respektive hledání kořenů v současné době „tekuté modernity“. Za všechny lze zmínit příspěvek brněnského etnologa Michala Pavláška, který se na základě dat získaných z vlastního návratného terénního výzkumu v rumunském Banátu věnoval konstrukci vnějšího obrazu zde žijící české menšiny a jeho proměnám v čase. Obyvatelům „českého koutku v Banátu“ byla přisuzována zaostalost a vlastenectví, dnešní obraz je do značné míry určován turismem z České republiky a touhou nalézt „autentický“ a „nezkažený“ svět předků. Třetí sekce se nesla ve znamení zvědavosti a soustředila se na různé druhy a praktiky turismu a jejich aktéry. Díky německé etnoložce Elisabeth Fendl bylo možné nahlédnout do každodennosti lázeňské turistiky

západních Čech na přelomu 19. a 20. století. Dále byly představeny specifické druhy turismu jako tzv. temná turistika (Olga Radchenko), turismus železničních nadšenců (Dana Bittnerová) nebo návštěvníků českých vojenských újezdů (Jan Pohunek).

Poslední blok konference zahrnoval příspěvky, které se orientovaly na turismus z perspektivy ekonomiky, zaměstnání či marketingu. Aspekty turismu v dobových zprávách, které sepsaly německé studentky pracovně nasazené ve 40. letech 20. století v polských oblastech připojených k Německé říši, odhalila etnoložka Heinke Kalinke. Problematiky obrazu severočeských Doks, vzešlých z propagačních aktivit aktérů participujících na lokálním cestovním ruchu od 19. století a nekritického využití tohoto propagačního materiálu pro současné účely prezentace města, si všiml historik Martin Klement. Lokální identitu města Skalica ležící v bezprostřední blízkosti česko-slovenské hranice a její vliv na současnou sebeprezentaci města ve svém příspěvku řešila slovenská kulturoložka Petra Chovancová. Na v etnologii/ antropologii doposud spíše opomíjený fenomén naučných stezek a jejich důležitou a zároveň kontroverzní úlohu, kterou sehrávají v procesu porozumění krajině, historii i kulturnímu a přírodnímu dědictví, upozornili Jiří Woitsch a Karolína Pauknerová.

Největší přínos konference lze shledat v tematické a metodologické rozmanitosti, která je z výše popsaných vybraných konferenčních příspěvků zjevná (a nutno dodat,

že v této krátké zprávě nemohly být zmíněny všechny přednášené referáty). Během konference se podařilo ukázat klíčové oblasti, teorie i trendy ve výzkumu turismu, a otevřelo se mnoho podnětných debat nejen

ve vztahu ke zkoumání různých historických aspektů turismu, ale i k bádání o turismu v současnosti. Obě časové perspektivy se však v mnoha příspěvcích a diskusích navzájem prolínaly.

Sandra Kreisslová (PEF ČŽU v Praze)

Music and Local/Regional Languages: sympóziem středoevropských národních komitétů ICTM

Ve dnech 13.–15. 2. 2020 se v německém Halle – mimo jiné rodišti G. F. Händela – konalo sympóziem ICTM (Mezinárodní rada pro tradiční hudbu), stěžejní organizace sdružující badatele v oboru etnomuzikologie. Tato příležitostná konference se odehrávala v užším pojetí, než jak tomu bývá u velkých světových konferencí ICTM, pořádaných ve dvouletých intervalech, a s ohledem na celosvětový dosah také často na asijském či americkém kontinentu. Deklarovaným cílem pořadatelů byla nejen menší ekologická stopa, ale předně zprostředkování setkání badatelů ze středoevropského regionu a získání přehledu o předmětech a způsobech bádání. Sympózia se účastnili členové národních komitétů ICTM z České republiky, Německa a Polska. Přínosem tohoto sympózia tak bylo nejen získání představy o výzkumech kolegů v sousedních zemích, ale i diskuse nad organizačními otázkami a možnostmi meziinstitucionální spolupráce sousedících národních komitétů ICTM.

Z iniciativy německých organizátorů se akce soustředila na téma hudby a lokálních či regionálních jazyků, k čemuž se z různých úhlů pohledu a na příkladu výzkumů v evropských i mimoevropských terénech vztahovaly všechny příspěvky v jednotlivých sekcích. Úvodní příspěvek zaměřený na obecné charakteristiky fenoménu globality v hudbě a provázanosti hudby s jazykem a řečí proslovil švýcarský etnomuzikolog a hudební antropolog, profesor Max-Peter Baumann. Příspěvky se pohybovaly na širším pomezí hudební folkloristiky, lingvistiky, etnomuzikologie či hudební a taneční antropologie i muzikologie. Hlavními tématy jednotlivých sekcí byly 1) hudba a lokální/regiónální jazyky či dialekty, 2) národní jazyky a jejich významy ve vztahu ke globální hudební (pop)kultuře, 3) jazyk a hudba menšin, 4) hudba a sociolekty, hudební aktivity a problematika interkulturního porozumění, 5) sémantika zpívaných textů, problematika kontrafaktury,